

29

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים והטע

חוקת (תש"ל)

כ"א כ"ד-ל"ה

מלחמת ישראל בסיחון ובעוג

א. כ"ד, ויכהו ישראל לפי חרב ויירש את ארצו מארנון ועד יבוק
עד בני עמון, כי עז גבול בני עמון.

1) השוה לפסוקנו את יהושע י"ג כ"ה.
כיצד יש לישוב את הסתירה בין שני הפסוקים?

2) במה עשוי המסופר בהפסרתנו (שופטים כ"א) לסייע לישוב הסתירה הנ"ל?

ב. כ"ד, כי עז גבול בני עמון

רש"י ד"ה כי עז:

ומהו חזקו? התראתו של הקב"ה שאמר להם (דברים ב') "אל תצורם".

רלב"ג:

וספר כי לא יירשו (ישראל) הארץ ההיא כי עז גבול בני עמון וחזק מאד,
וכמו זה אמר בספר יהושע "כי לא להוריש את יושבי העמק כי רכב ברזל להם".

ויש לספק בזה מדוע לא לקחו גם כן ישראל אז מידי ארץ בני עמון, היד ה'
תקצר? והנה אע"פ שהיה חזק היה יכולת ביד ה' ית' לסבב שינצחוהו ישראל?
והנה היתר זה הספק הוא, כי ה' ית' אע"פ שיש בידו לעשות כל אשר חפץ, הנה
לא יעשה ה' מופתים רק בעת הצורך ולראויים להם, ויחבר אליהם עם זה כל
הסבות הנאותות לפי מה שאפשר, כמו שזכרנו פעמים רבות. ולולא זה לא היו
ישראל צריכים למלחמה, אבל היה אפשר שישלח השם מלאכו וימיתם, כמו הענין
בחיל סנחריב, ולזה היה רצון ה' ית', שיהיה זה דרך מלחמה, ולזה נמלטו
מהם המקומות החזקים מאד, כמו שזכרו בזה המקום ובספר יהושע*, עם ישראל
לא היו ראויים כמו זאת ההשגחה הנפלאה, כמו שזכרנו בזאת הפרשה.

*כנראה טעה הרלב"ג (אף המעתיק דבריו)
ואין פ' זה ביהושע אלא בשופטים (א' י"ט).

אברבנאל:

והנה אמר "כי עז גבול בני עמון" לתת הסיבה, שאם היו סיחון ועמו ואיצו
כל כך חזקים, איך לא היו כובשים את ארץ בני עמון כולה? לזה אמר שבגבול
ארץ בני עמון היה חזק ועז מאד, ולא יכול האמורי לכבושו.

1) מה קשה לשלושתם בפסוקנו?

2) מה ההבדל בין פרושו של רש"י לפירושו של רלב"ג?

3) במה שונה אברבנאל משני הראשונים?

ג. שאלות ודיוקים ברש"י

1) כ"ז ד"ה על כן: על אותה
מלחמה שנלחם סיחון
במואב.

2) כ"ז ד"ה יאמרו המושלים:
בלעם, שנאמר בו (כ"ג)
"וישא משלו ויאמר".

ד"ה המושלים: בלעם
ובעור והם אמרו...

א- מה קשה לו?

א ב- מה ראה רש"י לפרש מלים "על כן"
בפסוקנו וכן בפרקנו פ' י"ד, ולא
פירש בטוי זה בפר' ל"ב ל"ג, ל"ג-
י"ז, מ"ב כ"א, מ"ז כ"ב, שם ה'
ח' וכד'?

א- מה ראה רש"י לומר תחילה "בלעם"
ולשוב ולומר בד"ה הנא "בלעם"
ובעור"?

א ב- מה ראה רש"י להביא זהו זה של
המדרש, והלא אין מדרש רש"י להביא
זהוים מדרשיים של אישים במקרא,
אלא אם כן יש קשי בפסוק המצריכו
לישבו ע"י המדרש?

(גליון חוקת)

ומקשים על דברי רש"י:
אם כדבריו קרא סיחון את בלעם
לקללם, מהי ראיתו מן הפסוק 'כי
ידעתי את אשר תברך מבורך'?
ישב קושיהם!

(3) כ"ז ד"ה באו חשבון: שלא
היה סיחון יכול לכבשה
והלך ושכר את בלעם
לקללו, וזהו שאמר לו
בלק (כ"ב ו') "כי
ידעתי את אשר תברך
מבורך וגו'".

א- מה קשה לרש"י בפסוקנו?
ב- היכן יש בפרקנו עוד פסוק מאלה
שאוטר המזרחי שיש רבים כמותו?
א ג- ר' דוד פארדו 'משכיל לדוד' מתנגד
לדברי הרא"ם. לועתו יש לפרש את
דברי רש"י אלה באופן אחר, "ואין
צריך למה שנדחק הרא"ם שהוא עומד
במקום עבר".

(4) כ"ז ד"ה תבנה ותכונן:
חשבון בשם סיחון להיות
עירו.

ופירש דבריו ר' אליהו
מזרחי: אמרו המושלים
לסיחון ועמו: באו חשבון
וכבשה, כי יכול תוכלו
לה, שמתחילה כשבבנית,
בשם סיחון בבנית
וכוננה, כל' שמאז נגזר
עליה להיותה עיר סיחון.
ויהיה 'תבנה ותכונן'
עתיד במקום עבר, וכמותו
רבים.

איך יש לפרש את דברי רש"י
מבלי שנצטרך לומר שהוא עתיד
במקום עבר?

(5) ל' ד"ה ונירם אבד: מלכות שלהם
ד"ה אבד חשבון עד דיבון:
מלכות ועול שהיה למואב
בחשבון אבד משם, וכן
"עד דיבון" תרגום של
"ער" - "עד". כלומר: סר
ניר ודיבון. "ניר" לשון
מלכות ועול וממשלת איש,
כמו (מל' א' י"א ל"ו)
"למען היות ניר לדוד
עבדי".

א- מהו הקשי במלה "ונירם"?
אא ב- מהו הקשי התחבירי שבפסוקנו
ואיך מישרו רש"י?
ג- העתק את חלקו הראשון של פסוקנו
(עד לאתנחתא) וסמנו בסמני
פיסוק לפי פירושו של רש"י!
ד- מה ראה רש"י להזכיר ולפרש מלת
"ניר" בסוף דבריו, אחרי שכבר
פירשה בתחילת דבריו?

(6) ל' ד"ה ובשיס: שי"ן דגושה,
לשון שממה, - כך יאמרו
המושלים.

אא מה ראה להוסיף כאן 'כך יאמרו
המושלים'? הלא כל הנאמר עד הנה
הוא מדברי המושלים.

ד. ל"ד, ויאמר ה' אלינו אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו

במדבר רבה י"ט ל"ב: זה שאמר הכתוב (משלי כ"ח) "אשרי אדם מפחד תמיד", וכן
הוא מידת צדיקים; אע"פ שהקב"ה מבטיח, אין פורקים ביראה... ולמה
נתיירא? אמר: שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון או נתלכלכו בעברה. אמר לו
הקב"ה: "כלן השלימו בצדק".

- (1) הסבר את הבטוי "פורקים ביראה".
- (2) הבא עוד דוגמא בנוספת מן התורה על מושהו שחיה צדיק והקב"ה
הבטיחו "לא פרק ביראה"?
- אא (3) היכן הרמז בלשון הכתוב שהיה משה רבנו מתירא שמא מעלו ישראל
או נתלכלכו בעברה?
ומנין שלא היה ירא מפני גבורתו של עוג?
והשרה את הטבלה:

- דברים ב' ד' אתם עוברים
נגבול אחיכם בני עשו...
ויראו מכם
- דב' ז' י"ח... רבים
הגויים האלה... לא תירא
מהם...
- דב' כ' א' עם רב ממך לא
תירא מהם.
- מלכים א' א' ר' ואדוניה
ירא מפני שלמה
- מל' ב' א' ס"ו רד אותו
אל תירא מפניו
- מל' ב' כ"ה כי יראו מפני
הכשרים.
- דברים ו' י"ג את ה' אלוקיך תירא
- דברים ד' י"ג ליראה אותו כל
הימים
- ויקרא י"ט איש אמו ואביו תיראו
- דברים י' י"ג כי אם ליראה את ה'
- מלכים א' י"ח ג' ועובדיה ירא
את ה' מבעוריו.
- תהלים קי"ב אשר איש ירא את ה'
- משלי ג' ירא את ה' וסור מרע.

חשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.